

Etik och människans livsvillkor

Katri Cronlund

Studiehandledning till

Etik och människans livsvillkor, Sanoma Utbildning 2011

Författare: Katri Cronlund

Studiehandledningen omfattar 9 kapitel och är skriven för GY 2011. Kapitlen utgår från kursmålen i Människan samt ämnesmålen för Etik och människans livsvillkor.

Studieuppgifterna kan göras både individuellt och i grupp. Innan du gör studieuppgifterna läs igenom det aktuella kapitlet.

I kursmålen används begreppet eleven. I studiehandledningen används begreppet studerande, eftersom kursen är avsedd både för ungdomsgymnasium och för vuxenutbildning.

De 9 kapitlen är:

1. Livsåskådning och kultur
2. Kulturer i Sverige
3. Socialisation
4. Migration och internationalisering
5. Diskriminering
6. Etik
7. Kulturella aspekter på hälsa och ohälsa
8. Etik i vård och omsorg
9. Lagar och riktlinjer

Studiehandledningen får kopieras.

För mer information kontakta:

Anja Aronsson
anja.aronsson@sanomautbildning.se

MÄNNISKAN

Ämnets syfte

Undervisningen i ämnet människan ska syfta till att de studerande utvecklar kunskaper om människan och hennes livslopp utifrån sociala, kulturella och existentiella aspekter vid hälsa, ohälsa och funktionsnedsättning. Den ska bidra till att den studerande utvecklar förmåga att möta, kommunicera och samarbeta med människor i olika situationer. Med etiken som utgångspunkt ska sådana frågor om människovärde och människosyn som kan knytas till yrkesområdet behandlas i undervisningen.

Undervisningen ska bidra till att den studerande utvecklar kunskaper för att kunna arbeta med patienter och brukare från olika kulturer såväl i Sverige som i andra länder.

Undervisningen ska ge den studerande möjligheten att utveckla förmåga att söka, kritiskt granska, värdera och använda information från olika källor.

Undervisningen i ämnet människan ska ge den studerande förutsättningar att utveckla följande:

1. Kunskaper om olika kulturer och livsåskådningar samt hur människor påverkas av sin kultur.
2. Kunskaper om vård och omsorg i ett internationellt perspektiv.
3. Kunskaper om den betydelse normer, värderingar och ideal har inom vård och omsorg.
4. Kunskaper om etiska begrepp och riktlinjer samt om värdekonflikter inom verksamhetsområdet.
5. Förmåga att uppfatta, tolka och värdera etiska och existentiella frågor.
6. Förmåga att kommunicera med och bemöta människor i olika sociala och kulturella sammanhang.

Kursen Etik och människans livsvillkor omfattar punkterna 1 och 3–6 under rubriken Ämnets syfte.

Centralt innehåll

Undervisningen i kursen ska behandla följande centrala innehåll:

- Olika kulturer, deras uttryckssätt och kulturmönster samt kulturens betydelse för människors värderingar.
- Religiösa och icke-religiösa livsåskådningars människosyn.
- Kulturers och livsåskådningars påverkan på hälsa, ohälsa, funktionsnedsättning, livskvalitet, behandling, vård och omsorg samt liv och död.
- Normer, värderingar och ideal inom vård och omsorg.
- Etiska begrepp och riktlinjer som är centrala för vård- och omsorgsarbete samt värdekonflikter inom verksamhetsområdet till exempel patienters och brukares rätt till självbestämmande i relation till personalens behov av en god arbetsmiljö och rätten till en värdig död.
- Hur sociala skillnader och generationsskillnader samt genusaspekter som rör till exempel rättvisa, sexualitet, normer och avvikelser, påverkar kommunikation med och bemötande av patienter och brukare.
- Det egna förhållningssättet och den egna rollen i mötet med patienter och brukare.

Kurser i ämnet

Etik och människans livsvillkor, 100 poäng

Internationellt arbete, 100 poäng som bygger på kursen etik och människans livsvillkor och kursen vård och omsorgsarbete 2.

Kunskapskrav

Betyget E

Den studerande beskriver **översiktligt** några olika kulturmönster och diskuterar **översiktligt** hur människor påverkas av sin kultur. Dessutom beskriver den studerande **översiktligt** några olika livsåskådningars syn på människan samt på hälsa, ohälsa, funktionsnedsättning, livskvalitet, behandling, vård, omsorg, liv och död.

Den studerande redogör **översiktligt** för den betydelse normer, värderingar och ideal har inom vård och omsorg. I redogörelsen använder den studerande **med viss säkerhet** centrala etiska begrepp. Dessutom diskuterar eleven **översiktligt** etiska riktlinjer och värdekonflikter inom verksamhetsområdet. I diskussionen värderar den studerande med **enkla** omdömen olika ställningstaganden i etiska och existentiella frågor.

Den studerande kommunicerar med och bemöter människor i olika sociala och kulturella sammanhang. Detta gör den studerande i **samråd** med handledare. Dessutom värderar den studerande med **enkla** omdömen det egna förhållningssättet i mötet med patienter och brukare.

När den studerande samråder med handledare bedömer hon eller han **med viss säkerhet** den egna förmågan och situationens krav.

Betyget D

Betyget D innebär att kunskapskraven för E och till övervägande del för C är uppfyllda.

Betyget C

Den studerande beskriver **utförligt** några olika kulturmönster och diskuterar **utförligt** hur människor påverkas av sin kultur. Dessutom beskriver den studerande **utförligt** några olika livsåskådningars syn på människan samt på hälsa, ohälsa, funktionsnedsättning, livskvalitet, behandling, vård, omsorg, liv och död.

Den studerande redogör **utförligt** för den betydelse normer, värderingar och ideal har inom vård och omsorg. I redogörelsen använder den studerande **med viss säkerhet** centrala etiska begrepp. Dessutom diskuterar den studerande **utförligt** etiska riktlinjer och värdekonflikter inom verksamhetsområdet. I diskussionen värderar den studerande med **enkla** omdömen olika ställningstagande i etiska och existentiella frågor.

Den studerande kommunicerar med och bemöter människor i olika social och kulturella sammanhang. Detta gör den studerande **efter samråd** med handledare. Dessutom värderar den studerande med **nyanserade** omdömen det egna förhållningssättet i mötet med patienter och brukare.

När den studerande samråder med handledare bedömer hon eller han **med viss säkerhet** den egna förmågan och situationens krav.

Betyget B

Betyget B innebär att kunskapskraven för C och till övervägande del för A är uppfyllda.

Betyget A

Den studerande beskriver **utförligt och nyanserat** några olika kulturmönster och diskuterar **utförligt och nyanserat** hur människor påverkas av sin kultur. Dessutom beskriver den studerande **utförligt och nyanserat** några olika livsåskådningars syn på människan samt på hälsa, ohälsa, funktionsnedsättning, livskvalitet, behandling, vård, omsorg, liv och död.

Den studerande redogör **utförligt och nyanserat** för den betydelse normer, värderingar och ideal har inom vård och omsorg. I redogörelsen använder den studerande **med säkerhet** centrala etiska begrepp. Dessutom diskuterar den studerande **utförligt och nyanserat** etiska riktlinjer och värdekonflikter inom verksamhetsområdet. I diskussionen värderar den studerande med **nyanserade** omdömen olika ställningstaganden i etiska och existentiella frågor.

Den studerande kommunicerar med och bemöter människor i olika sociala och kulturella sammanhang. Detta gör den studerande **efter samråd** med handledare. Dessutom värderar den studerande med **nyanserade** omdömen det egna förhållningssättet i mötet med patienter och brukare **samt ger förslag på hur det egna förhållningssättet kan utvecklas.**

När den studerande samråder med handledare bedömer hon eller han **med säkerhet** den egna förmågan och situationens krav.

Kapitel 1 Livsåskådning och kultur

I detta kapitel får du läsa om religiösa och icke-religiösa livsåskådningar, att vår människosyn bottnar i den livsåskådning vi har och att kultur kan vara grupp- och individorienterad.

Begrepp

Livsåskådning

Humanism

Existentialism

Marxism

Feminism

Veganism

Psykoanalys

Behaviorism

Kultur

Subkultur

Skamkultur

Skuldkultur

Hederskultur

Instuderingsfrågor

1. Läs om begreppen och förklara dem med egna ord.
2. Vad är förutsättningen för en religiös livsåskådning?
3. Vad utgår icke-religiösa livsåskådningar ifrån?
4. Vad menas med helhetssyn på människan?
5. Vad menas med ytkultur och djupkultur?
6. Vad består kulturarvet av?
7. Vad kan vi utläsa av mattraditionerna i en kultur?
8. Hur hör religion och kultur ihop?
9. Hur förändras kulturen?
10. Vad menas med en individ- och en grupporienterad kultur?
11. Varför förekommer hedersvåld?

Kapitel 1 Livsåskådning och kultur

Reflektera och diskutera

Diskutera i din studiegrupp eller med dina kurskamrater.

- Välj ut några frågor i kapitlet som finns under rubriken ”Reflektera”. Tänk först över dina egna svar och diskutera dem sedan med de andra.
- Beskriv **översiktligt** din egen livsåskådning och hur du tror att du kommit fram till den. Delge varandra i studiegruppen vad ni kommit fram till.
- Fördjupa dig i några livsåskådningar och diskutera med dina studiekamrater likheter och skillnader mellan dem.
- Hur kan följande ordspråk tolkas? Skriv ner hur du uppfattar dem och diskutera med andra.

Sälj ägget, inte hönan. (Ryssland)

Villig häst får dra lasset. (England)

Små barn trampar på ditt knä, stora på ditt hjärta. (Tjeckien)

Blod är tjockare än vatten. (Sverige)

Också på en vinternatt följer gryning. (Finland)

Zebran kan aldrig komma ifrån sina ränder. (Afrika)

Rikedomen är den vises slav och dårens herre. (Bosnien)

Gift dig med en man som har valkar på händerna. (Polynesien)

- Vad säger följande saga om samhället? Vilka värderingar ger den uttryck för? Hur skulle sagan kunna skrivas om utifrån de värderingar vi har idag? Diskutera med andra.

"Det var en gång en gubbe... Han arbetade i skogen, högg ved och svedde hank, medan gumman satt hemma och spann, lagade mat och skötte om huset. På det viset gick den ena dagen efter den andra. Men gubben knotade alltjämt över att han fick släpa och träla hela dagen för att försörja familjen, medan gumman satt hemma och bara kokade välling och åt och hade goda dagar. Gumman påstod kantänka att det fanns fullt upp att göra hemma också, och att gubben skulle ha klint både med föda och kläder, om hon inte såg till huset, men gubben ville inte alls höra på det örat. Han fick dra hela lasset ensam, mente han. En dag då de grälat längre än vanligt, sade gumman: Fritt väl! I morgon gör vi arbetsbyte. Jag går åt skogen och sver hank, och du blir hemma och sköter mina sysslor. ...När gumman kom hem från skogen fann hon honom illa svedd av röken från spisen. Trösta mej för dej, sa hon. Hur har du skött dig här hemma? Gubbstackaren kunde inte få fram ett ord. Han bara gnydde och kved. Men hur han skött sig, det blev gumman snart varse. Fläsket var borta, drickat utrunnet, brödet förkolnat. Grädden låg i källan och tröjan sönderhackad i grytan. Kon var hängd och gubben själv illa stött och bränd. Hur det sedan gick, är inte svårt att förstå. Gumman fick i lugn och ro sköta hushållet, och gubben gick snällt åt skogen. Aldrig mer hördes han klaga över sin lott..." (svensk folksaga)

- Se på bilderna på s. 20 och 22. Vad berättar de om respektive kultur? Redogör **utförligt**.
- Ta reda på hur en svensk tradition, t.ex. Luciafirandet, första maj eller midsommar har uppstått, och på vilka olika sätt den firas. Skriv en redogörelse och berätta för varandra.
- Ta reda på hur en högtid i en annan kultur än den svenska firas och varför. Skriv en **utförlig** redogörelse och berätta för varandra.
- Skriv ner en beskrivning av din kultur. Vilka seder och bruk ingår? Vilka högtider firas? Vilka traditioner följer man? Jämför din berättelse med andras. Vilka likheter och skillnader finns det? Vad kan skillnaderna bero på?
- Läs följande fallbeskrivning och besvara frågorna med hjälp av fakta du får reda på, t.ex. på myndigheternas och olika organisationernas hemsidor. Skriv ner **översiktligt** en redogörelse och diskutera den med andra.

Den 19-åriga flickans familj kommer från Mellanöstern. Hon har levt med sin mamma i Göteborg efter föräldrarnas skilsmässa. När hon fyllt 18 åkte hon tillsammans med sin pappa till föräldrarnas hemland. Där tvingade pappan och andra släktingar henne att förlova sig med en man de valt ut åt henne. Men när flickan var tillbaka i Sverige blev hon förälskad i en svensk man och bröt sin förlovning. Hon flyttade ihop med sin svenska pojkvän, och efter bara en kort tid gifte de sig. Det kunde inte flickans pappa och bror acceptera, de ansåg att hon vanärat familjens heder. Hoten började hagla över det unga paret.

En lördag när flickan hade varit på bio med sin man, överfölls de på väg hem av brodern och en kusin till honom och flickan. De knivskar både flickan och hennes man, slog dem med ett järnrör och hade antagligen fortsatt misshandeln om de inte blivit avbrutna av en vakt. Både den 19-åriga flickan och hennes man fick svåra skador och vårdades på sjukhus i flera veckor.

- Varför uppstår en sådan här situation?
- Vad anser du om att den här typen av brott brukar kallas för ”hedersrelaterat”?
- Vad kan det vara för orsaker som leder till att någon begår den här typen av brott?
- Hur kan offren skyddas?
- Vad görs i Sverige för att förhindra den här typen av brott?

Filmer med anknytning till kapitlets innehåll, kan ses och diskuteras:

12 edsvurna män
Gudar och människor
Paradise Now

Kapitel 2 Kulturer i Sverige

I detta kapitel får du läsa om de fem nationella minoriteterna och att de har särskilda rättigheter. Att göra en klassresa innebär att byta socialgrupp och storstad och glesbygd har olika förutsättningar.

Begrepp

Etnolog

Nationalkaraktär

Ungdomskultur

Socialgrupp

Instuderingsfrågor

1. Läs om begreppen och förklara dem med egna ord.
2. Vad brukar man ta upp som ”typiskt svenskt”?
3. Vad menas med linjär och cirkulär tidsuppfattning?
4. Vad innebär den särställning nationella minoriteter har?
5. Vilka grupper är nationella minoriteter i Sverige?
6. Varför uppstod tonårskulturen efter andra världskriget?
7. Hur har den sociala rörligheten i Sverige utvecklats?
8. Vad menas med och varifrån kommer begreppet folkhem?
9. Vad är bakgrunden till utjämningen av de sociala skillnaderna i Sverige?
10. Vad menas med klassresenärer?

Reflektera och diskutera

Diskutera i din studiegrupp eller med dina kurskamrater.

- Välj ut några av de frågor i kapitlet som finns under rubriken ”Reflektera”. Tänk först över dina egna svar och diskutera dem sedan med de andra.
- Läs berättelsen om papalagi på s. 33-34. Hur kan en sådan tidsuppfattning som beskrivs i avsnittet påverka sättet att leva, relationer och värderingar när det gäller ålder, åldrande och död? Diskutera.

sanoma utbildning

- Se bilden på s.35. Vilka tankar väcker den hos dig? Hur tror du någon från en helt annan kultur skulle tolka den?
- Se bilden på s.36. Många svenskar skulle uppskatta utsikten. Varför? Redogör **översiktligt**.
- Bilden på s.39 visar en samisk dräkt. Ta reda på fakta om och bilder på några dräkter. Jämför med dina studie- eller kurskamrater vad ni fått fram och diskutera vilken betydelse folkdräkter har.
- Gör en studie om någon ungdomsgrupp. Vilka yttre kännetecken har den? Vilka värderingar står den för? Skriv en **utförlig** redogörelse.
- Efter 1930 har många sociala reformer genomförts i Sverige. Välj ut någon/några av dem och ta reda på hur de kom till och vilken betydelse de hade. Skriv en **översiktlig** redogörelse.
- På s. 47 finns en bild på en typisk svensk företeelse, nämligen kolonistugan. Ta reda på hur kolonistugorna kom till och hur de används idag.
- Ta reda på fakta om en delkultur i Sverige, t.ex. ett mc-gäng, en etnisk grupp eller en religiös sammanslutning. Skriv en **utförlig** redogörelse.
- Diskutera följande påhittade historia, ”Sagan om ett underligt folk”. Vilken bild ger den av Sverige? Vad säger den om berättaren? Vad kan det finnas för syfte med en sådan här berättelse?

Det var en gång en ung afrikan, som under ett år besökt ett land på norra halvklotet.

Det var ett väldigt exotiskt land med djurälskande invånare, började han sin berättelse vid återkomsten till sin hemby.

Några dagar under början av solperioden dyrkade de med stor iver sina fjäderfän. De smyckade sina hem med hönsfjädrar och bilder av kycklingar, de förtärde ägg av olika konsistens, de klädde ut sina barn, tände eldar och smällde av raketer. Det var någon slags ond gudom de försökte skrämma bort.

Senare på året när solen, som alla dyrkade, stod högt på himlen, klädde de en stång med blad och blommor och reste den mot skyn. Sedan dansade de runt och sjöng sitt hemlands vemodiga sånger. Jag minns särskilt hur de härmade grodornas rörelse och ljud. När kvällarna blev mörkare flockade sig människorna kring enkla ljuslågor. Nu hade de vuxna haklappar och små mössor på sig. De djur de nu hyllade var små dyra skaldjur, som de åt tillsammans med de starka drycker detta folk älskar.

Det hemskaste hände mig när nätterna var som allra längst. En natt öppnades min dörr och en mängd kvinnor i vita, fotsida klädnader trängde in. En kvinna hade ljus kring sitt hår och allesammans sjöng om hästar och talade om katter.

I detta land var det sällan jag hörde någon tala om sin gud. Men jag fick vara med och se när de firade den stora grisfesten. De anrättade grisen på många olika sätt, och när de första dagens afton hade ätit – Då kom deras gud.

Ja, de sa ju aldrig att det var så, men jag förstod nog. Han liknade vår gamla medicinman – med mask framför ansiktet och med underliga kläder. Han hade dyrbara gåvor med sig till människorna, som då blev glada och lyckliga. Sedan försvann han igen. De sa att han brukade komma en gång om året till dem. Det är ett mycket underligt och exotiskt folk.

Filmer med anknytning till kapitlets innehåll, kan ses och diskuteras:

Bröllopsfotografen

Darling

Grabben i graven bredvid

Jägarna

Kapitel 3 Socialisation

I detta kapitel får du läsa om att vi genom socialisationen lär oss normer, värderingar, roller och hur vi ska integrera med andra. När vi bedömer andra påverkas vi av stereotyper, fördomar och attribution.

Begrepp

Socialisation

Norm

Sanktion

Värdering

Roll

Status

Stereotyp

Fördom

Attribution

Revir

Etnicitet

Instuderingsfrågor

1. Läs om begreppen och förklara dem med egna ord.
2. Vilka problem har familjen idag?
3. Varför följer vi normerna?
4. Hur påverkas vi av värderingar?
5. Vad är det som styr innehållet i en roll?
6. Hur kan vi veta vilken status en person har?
7. Vad menas med social kompetens?
8. Vad är utmärkande för en grupp?
9. Vilka skillnader finns det mellan en primär- och en sekundärgrupp?
10. Vad är skillnaden mellan formella och informella grupper?
11. Hur stort är reviret i Sverige?
12. Vad är det som avgör vem man får röra vid och när?
13. Vad omfattas av symbolspråk?
14. Vad menas med subjektiv och objektiv identitet?
15. Hur påverkar etnocentrismen vår världsbild?

Reflektera och diskutera

Diskutera i din studiegrupp eller med dina kurskamrater.

- Välj ut några av de frågor i kapitlet som finns under rubriken ”Reflektera”. Tänk först över dina egna svar och diskutera dem sedan med de andra.
- Se bilden på s. 52. Vad pågår vid bordet? Vilket samband har bilden med begreppet socialisation?
- Skriv ner en lista på normer du är van vid. Diskutera med andra. Vilka likheter och skillnader finns det mellan era listor? Vad kan de bero på?
- Utgå från en serie i tv du sett. Hur framställs de olika personerna i serien? Vilken miljö lever de i? Hur ser familjerelationerna ut? Vilka budskap förmedlas i serien? Hur avspeglar serien samhället? Skriv **utförligt** ner dina iakttagelser och tankar och diskutera din sammanställning med andra.
- Kartlägg familjen i Sverige. Ta reda på vilka olika typer av familjer som finns i det svenska samhället. Hur stora är familjerna? Vilka slutsatser kan du dra av den information du har fått reda på? Sammanställ det du fått reda på. Lämplig källa kan vara SCB (Statistiska centralbyrån).
- Se bilden på s. 64. Berätta vad du ser.
- Ta reda på vad klädesplagg som används i vissa etniska grupper, t.ex. av romska kvinnor och sikhernas turban, har för historia och betydelse. Skriv en **översiktlig** redogörelse.
- Se bilderna på s.71 och s.74. Gör en jämförelse mellan dina intryck.
- Läs dödsannonserna i de större dagstidningarna. Vilka symboler förekommer i dem? Vad berättar de om de avlidna personerna? Diskutera.

s a n o m a utbildning

Filmer med anknytning till kapitlets innehåll, kan ses och diskuteras:

Freedom Writers

Lost in Translation

Tomten är far till alla barn

Kapitel 4 Migration och internationalisering

I detta kapitel får du läsa om att invandringen till Sverige ökade under 1900-talet då människor kom hit av olika anledningar och att personer som kommer till ett nytt land måste ställa om sig.

Begrepp

Migration

Emigration

Immigration

Invandrare

Flykting

Asyl

Kvotflykting

Instuderingsfrågor

1. Läs om begreppen och förklara dem med egna ord.
2. Vilka orsaker brukar det finnas till stora folkomflyttningar?
3. Vilka olika typer av flyktingar tar Sverige emot?
4. Vilka internationella regler följer Sverige när det gäller flyktingar?
5. Hur samarbetar man inom EU om flyktingpolitiken?
6. Vilka är de största grupperna som invandrat till Sverige?
7. Varför invandrade många till Sverige efter andra världskriget?
8. Hur går en asylansökan till?
9. Till vilka beviljas uppehållstillstånd?
10. Varför förändras rollerna i familjer som invandrar till Sverige?
11. Vilka tre olika typer av samhällen kan utvecklas när många invandrare/flyktingar kommer till ett nytt land?
12. Vad menas med integrering och assimilering?

Reflektera och diskutera

Diskutera i din studiegrupp eller med dina kurskamrater.

- Välj ut några av de frågor i kapitlet som finns under rubriken ”Reflektera”. Tänk först över dina egna svar och diskutera dem sedan med de andra.
- Gör en kartläggning av en eller flera av de invandrargrupper som finns i Sverige. Varför har de kommit hit? Var bor de? Hur många är de? Hur har det gått för dem i Sverige? Har de något eget kulturellt mönster? Hur ser dessa mönster i så fall ut? Skriv en **utförlig** redogörelse och berätta för varandra.
- Se bilden på s. 93. Vad säger den om vårt samhälle idag?
- Kartlägg situationen angående invandrare och flyktingar i kommunen där du bor. Hur stor andel av kommunens invånare har utländsk bakgrund? Vilka etniska grupper finns i kommunen? Finns det några förklaringar till att ser ut som det gör? Hur ser den sociala situationen ut för de kommuninvånare som har utländsk bakgrund? Hur arbetar kommunen med integration? Skriv en **utförlig** redogörelse.
- Många av de flyktingar och flyktingbarn som kommer till Sverige har varit med om mycket traumatiska händelser. Ta reda på hur man arbetar för att hjälpa dem och skriv en redogörelse.
- Ta reda på hur UNCHR, FN:s flyktingorgan, arbetar. Skriv en redogörelse.
- Läs följande fallbeskrivning och ta reda på fakta för att besvara frågorna. Skriv ner en redogörelse och diskutera den med andra.

Hiba och Wissam lever i Irak under Saddam Husseins styre. De har två barn och bra utbildning. Wissam är aktiv i en grupp som kämpar mot regimen. Säkerhetspolisen har sina ögon på Wissam så de är ständigt rädda. Familjen bestämmer sig för att fly från landet, till Sverige där Wissams bror redan bor. De säljer allt de äger, köper flygbiljetter till Stockholm och när de kommer till Arlanda ansöker de om politisk asyl.

När de varit i Sverige nästan ett år, fortfarande utan att de vet om de får stanna i landet, utbryter kriget i Irak och Saddam Hussein störtas. Den unga familjen förstår att den nya situationen i hemlandet kan påverka deras möjligheter att stanna i Sverige.

De har dock börjat bli hemmastadda i Sverige, de har fått vänner och barnen börjar äntligen komma tillrätta och hela familjen kan klara sig på svenska. Wissam har fått en praktikplats på ett företag.

De saknar sitt hemland och de vänner och släktingar de har kvar där. Men situationen i Irak är fortfarande väldigt kaotiskt. Att återvända dit känns inte som en realistisk möjlighet just nu.

- Vem avgör om de får stanna?
- Vilka möjligheter har de att få uppehållstillstånd i Sverige? Vilka regler gäller?
- Om de får avslag på sin ansökan, vad kommer att hända med dem?
- Om de får uppehållstillstånd, vilken hjälp kommer de att få?
- Om de får uppehållstillstånd, när kan de bli svenska medborgare?

Skriv en **utförlig** redogörelse om ensamkommande flyktingbarn.

Enligt en FN-rapport kan somaliska föräldrar betala upp till 85 000 kronor till smugglare som ska ta deras barn till Europa eller USA. De är villiga att betala nästan vad som helst för att barnen ska kunna få en bättre framtid.

Somalia har haft många problem under det senaste årtiondet, som krig och torka. De har fört med sig djup fattigdom och ett samhälle som är sönderslaget. Under sådana omständigheter är det inte förvånande att många flyr landet. Alla kan inte själva fly, men försöker åtminstone skicka iväg sina barn.

Att smuggla in barn i andra länder är en verksamhet som kan ge mycket pengar till den som sysslar med det. Ett FN-organ som samordnar humanitär hjälp på Afrikas horn slår fast detta i en rapport. Priserna för att smuggla ut barn har också ökat drastiskt efter den 11 september 2001. Smugglingen har blivit svårare pga. större flygsäkerhet och hårdare gränskontroller.

De som arbetar med flyktingbarnen är medvetna om att barnen smugglats till Sverige och att priserna är höga. De som sköter smugglingstrafiken tar inget ansvar för barnen när de väl nått sin destination.

- Hur många ensamma barn under 18 år har sökt asyl i Sverige under de senaste åren?
- Vad sker med dem när de väl kommit till Sverige?
- Hur mår barnen? Hur blir deras framtid i Sverige?
- Vilka orsaker kan det finnas till att föräldrar skickar iväg sina barn ensamma till ett främmande land?

Filmer med anknytning till kapitlets innehåll, kan ses och diskuteras:

De druckna hästarnas dal

Det nya landet

Kapitel 5 Diskriminering

I detta kapitel får du läsa om att diskriminering förekommer på alla områden i samhället och att rasism är en ideologi som inte godkänner alla människors lika värde.

Begrepp

Diskriminering

DO

Antisemitism

Islamofobi

Genus

Transperson

Jämställdhet

Jämlikhet

Instuderingsfrågor

1. Läs om begreppen och förklara dem med egna ord.
2. Vad innebär diskrimineringslagarna?
3. I vilka fall kan man göra en anmälan till DO?
4. Vad finns det för orsaker till att rasism uppstår?
5. Vilka uttryck har antisemitismen fått?
6. Vad är förintelsen?
7. Vad finns det för orsaker till främlingsfientlighet?
8. Vad säger FN:s deklaration om mänskliga rättigheter om diskriminering?
9. Vad är en könsroll?
10. Hur förändras kön och genus?
11. Vad innebär ett patriarkat, vad ett matriarkat?
12. Vilka följder får kvinnlig könsstympning?
13. Vilka förklaringar finns det till att kvinnor könsstympas?
14. Vad finns det för orsaker till manlig omskärelse?

Reflektera och diskutera

Diskutera i din studiegrupp eller med dina kurskamrater.

- Välj ut några av de frågor i kapitlet som finns under rubriken ”Reflektera”. Tänk först över dina egna svar och diskutera dem sedan med de andra.
- Se bilden på s. 104. Vad säger den om det folkslag som beskrivs? Vad säger den om hur man på den tiden såg på andra folkgrupper? Förekommer någonting liknande idag?
- Se bilden på s. 106. Den föreställer en s.k. Davidsstjärna. Ta reda vad den betyder och hur den har använts. Skriv en **översiktlig** redogörelse.
- Ta reda på vad förintelsen gick ut på. Hur omfattande var den? Vilka grupper utsattes för förföljelse? Vad fanns det för ideologi bakom förintelsen? Skriv en **utförlig** redogörelse.
- Ta reda på hur organisationer med främlingsfientliga eller rasistiska åsikter ser på svensk invandrar- och flyktingpolitik. Vilka argument kan föras mot deras åsikter? Skriv en redogörelse och diskutera med andra.
- Läs följande fallbeskrivning och ta reda på fakta för att kunna besvara frågorna.

Mohammed Musallam kom till Sverige redan tio år sedan. Då var han flykting från Irak, med en utbildning som maskiningenjör. Han var bara 25 år. De första åren var han på en flyktingförläggning, läste lite svenska och väntade på att få ett uppehållstillstånd. Det fick han också, utan problem. Då kunde han börja söka arbete men det visade sig att hans svenska inte räckte till annat än städjobb. Han var dock fast besluten att kunna arbeta som ingenjör. Han städade på dagarna och läste svenska på kvällarna. Nu hade han redan hunnit skaffa en familj, hans fru kom också från Irak. När Mohammeds svenska började bli flytande sökte han in på högskolan för att läsa en kompletterande utbildning i maskinteknik. Efter den tvååriga utbildningen skulle han söka jobb. Han visste att det var stor brist på maskiningenjörer så han trodde inte att det skulle bli svårt.

Mohammed sökte jobb på jobb men hans ansökningar kom alltid tillbaka med ett artigt brev och han blev inte kallad till en enda intervju trots att han sökte över hundra tjänster. Han förstod ju var skon klämde. Det var inte hans brytning, ingen av arbetsgivarna hade ju pratat med honom. Det var inte heller hans meriter, dem var det inte något fel på. Det var hans namn. Hans fru föreslog att han skulle byta till ett svenskt namn för att öka sina chanser. Han kunde inte gå tillbaka till ett städjobb, då skulle han ju aldrig kunna få någonting annat. Det kändes så hopplöst. Han ville inte byta namn, men vad skulle han annars kunna göra?

- Ska Mohammed byta namn för att kunna få ett jobb? Motivera ditt svar.
- Vad säger lagen om diskriminering? Är Mohammed, enligt lagen, utsatt för det?
- Skulle DO kunna hjälpa Mohammed?
- Hur ser arbetsmarknaden ut för invandrare och flyktingar? Finns det skillnader mellan olika etniska grupper?

- Se bilden på s. 109. Vad vill den berätta för dig?
- Det pågår ett arbete i Sverige för att förhindra könsstämpning av kvinnor. Ta reda på vilka insatser som görs och skriv en **utförlig** redogörelse.

Filmer med anknytning till kapitlets innehåll, kan ses och diskuteras:

Allt är upplyst
American History X
Boy's don't cry
Ninas resa
Utlämnad

Kapitel 6 Etik

I detta kapitel får du läsa om att etik och moral är begrepp som har att göra med vad vi anser är rätt och fel, gott och ont.

Begrepp

Etik

Moral

Filosofi

Determinism

Egoism

Altruism

Konsekvensetik

Utilitarism

Pliktetik

Rättighetsetik

Sinnelagsetik

Dygdetik

Fosterdiagnostik

Eutanasi

Instuderingsfrågor

1. Läs om begreppen och förklara dem med egna ord.
2. Vad är det för skillnad mellan etik och moral?
3. Vad menas med den fria viljan?
4. Vad innebär en egoistisk resp. altruistisk handling?
5. Vilken princip är den centrala i utilitarismen?
6. Vad anser Singer om djurens värde?
7. Vad menade Kant med det kategoriska imperativet?
8. Vad menas med den gyllene regeln?
9. Vilka egenskaper betraktade Aristoteles som dygder?
10. Vad menas med civil olydnad?
11. Vad handlar etiska regler inom forskning om?
12. Vilka argument brukar framföras mot abort?
13. Vad menas med selektiva aborter?
14. Vad är skillnaden mellan passiv och aktiv dödshjälp?

Reflektera och diskutera

Diskutera i din studiegrupp eller med dina kurskamrater.

- Välj ut några av de frågor i kapitlet som finns under rubriken ”Reflektera”. Tänk först över dina egna svar och diskutera dem sedan med de andra.
- Se bilden på s. 121. Vilket samband har den med begreppet altruism?
- Se bilden på s. 125. Påverkas människors etiska ställningstaganden av att vi allt mer bevakas av övervakningskameror?
- Abort är en mycket omdiskuterad fråga till exempel i USA. Ta reda på hur man arbetar för och emot aborter där och hur abortlagstiftningen ser ut. Skriv en **översiktlig** redogörelse.
- Ta reda på hur en god människa definieras i några olika religioner.
- Ta reda på vad djurrättsrörelsen har för tankar och mål.
- Ta reda på exempel på handlingar som betraktats som civil olydnad.
- Läs fallbeskrivningen och besvara frågorna.

På vägen hem från sitt arbete krockar 52-åriga Agneta med en långtradare i den förrådiska första halkan. Olyckan är mycket allvarlig och Agneta blir svårt skadad. Hennes man och två barn kommer till sjukhuset under tiden hon opereras. Operationen lyckas inte och det konstateras att Agneta är hjärndöd. Läkarna informerar den förtvivlade familjen om detta.

De ställer också frågan om Agnetas organ skulle kunna användas till donation. Det finns inga uppgifter om Agneta själv skulle varit för eller emot att donera sina organ och hon har aldrig diskuterat frågan med sin familj. Nu måste hennes make och de vuxna barnen ta ställning till detta. De är i chock och tiden är knapp.

- Vilka etiska dilemman ställs familjen och personalen inför i en sådan här situation?
- Vilka regler finns för organdonationer?
- Hur man kan bära sig åt om vill donera sina organ?

Filmer med anknytning till kapitlets innehåll, kan ses och diskuteras:

Gråta med ett leende

Jag har älskat dig så mycket

Minority Report

Vera Drake

Kapitel 7 Kulturella aspekter på hälsa och sjukdom

I detta kapitel får du läsa om att uttrycken för sjukdom och lidande skiljer sig mellan individer och i mötet med den svenska sjukvården kan kulturella skillnader bli tydliga.

Begrepp

Hälsa

Screening

Medikalisering

Upplevd sjukdom

Observerad sjukdom

Diagnos

Instuderingsfrågor

1. Läs om begreppen och förklara dem med egna ord.
2. Vad menas med normalitet?
3. Vad är medicinsk antropologi?
4. Vilka dimensioner ingår i den verklighet vi lever i, enligt Kleinman?
5. Vilken betydelse har WHO:s definition av hälsa?
6. Vad sker när de två sjukdomsbegreppen inte sammanfaller?
7. Hur ser man i den västerländska kulturen på orsakerna till att någon blir sjuk?
8. Vad är innebörden i "onda ögat"?
9. Hur har man förklarat sjukdom inom den judisk-kristna traditionen?
10. Vad menas med en psykosomatisk modell?
11. Vad ingår i sjukrollen?
12. Vilken del av vården sköter den privata, den folkliga och den vetenskapliga sektorn?
13. På vilket sätt är synen på äldre annorlunda i vår kultur än i många andra i kulturer?

Reflektera och diskutera

Diskutera i din studiegrupp eller med dina kurskamrater.

- Välj ut några av de frågor i kapitlet som finns under rubriken ”Reflektera”. Tänk först över dina egna svar och diskutera dem sedan med de andra.
- Se bilden på s. 143. Vilka tankar väcker den hos dig?
- Se bilden på s. 160. Vad säger den om förhållningssättet och bemötandet?
- Läs berättelsen om flickan som återvände hem, på s. 163. Vilka kulturkrockar kan olika syn på kropp och hälsa ge upphov till? Diskutera.
- Vilka särskilda problem kan uppstå när någon i en nyligen invandrad familj har en funktionsnedsättning? Vilket stöd skulle familjen behöva? Ta reda på om det finns särskild hjälp i sådana fall. Skriv en **utförlig** redogörelse.
- Läs exemplet om Gabriel på s. 170. Vilka problem ställs personalen inför? Hur tycker du att de ska agera i den uppkomna situationen? Diskutera.
- Ta reda på vad s.k. shamaner och medicinmän gör. Var förekommer de? Vilka är de? Hur betraktas de av sin omgivning? Vad har de för uppgifter? Skriv en **översiktlig** redogörelse.
- Kartlägg situationen för äldre med annan kulturell bakgrund. I hur stor utsträckning finns de inom äldreomsorgen? På vilket sätt tar man kulturella hänsyn till dem? Skriv en **utförlig** redogörelse.

Filmer med anknytning till kapitlets innehåll, kan ses och diskuteras:

Avsked

Min vänstra fot

Kapitel 8 Etik i vård och omsorg

I detta kapitel får du läsa om att bemötande och förhållningssätt är två viktiga frågor inom vård och omsorg och att religiösa samfund förhåller sig på olika sätt till frågor som berör vård och omsorg.

Begrepp

Trossamfund

Religionsfrihet

Kosher

Ramadan

Integritet

Empati

Kulturkompetens

Värdegrund

Portalparagraf

Instuderingsfrågor

1. Läs om begreppen och förklara dem med egna ord.
2. Vad innebär en samvetsklausul?
3. Hur ser de största trossamfunden på abort, på obduktion och på kremering?
4. Vad är ”den sista smörjelsen”?
5. Vilka dagar är vilodagar inom islam och judendom?
6. Hur ser Jehovas vittnen på blodtransfusioner?
7. Vad handlar prioriteringar inom hälso- och sjukvården om?
8. Vad innebär det att respektera en patients eller en brukares integritet?
9. Vem var Hippokrates?
10. Vad innebär principen om självbestämmande?
11. Vad innebär principen om att inte skada?
12. Vad innebär principen om att göra gott?
13. Vad innebär principen om rättvisa?
14. Vad står LVU, LVM och LPT för?
15. Vad uttrycker den nationella värdegrunden för äldreomsorgen?

Reflektera och diskutera

Diskutera i din studiegrupp eller med dina kurskamrater.

- Välj ut några av de frågor i kapitlet som finns under rubriken ”Reflektera”. Tänk först över dina egna svar och diskutera dem sedan med de andra.
- Ta reda på mer om några trossamfundets syn på frågor som rör vård och omsorg.
- Se bilden på s. 176. Vilka känslor väcker den hos dig? Vilken betydelse har viloplatsen?
- Ta reda på vad som gäller vid dödsfall inom några av de största religiösa samfundet som är verksamma i Sverige. Hur ser man på begravning? Hur ska den avlidna tas om hand om? Gör en **utförlig** sammanställning.
- Se bilden på s. 178. Vad tänker om kvinna? Hur är hon som person, vilket liv har hon levt? Hur upplever hon sitt liv idag?
- Det förs diskussioner om prioriteringar inom vården. Vilka synpunkter framförs och vem anför vilka synpunkter? Skriv en **översiktlig** redogörelse.
- Ta reda på vad som står i lagar och regler om arbete i någon annans hem och hur fackliga organisationer arbetar med frågan. Ta också reda på hur hemtjänsten i din hemkommun arbetar med att personalen som går hem till brukare har en bra arbetsmiljö. Skriv en **utförlig** redogörelse.
- Ta reda på fakta om bältesläggning. När har den börjat användas? Hur vanlig är den? Vad är syftet med den? Vilka regler gäller när den ska användas? Vilka åsikter finns det om den? Skriv en **översiktlig** redogörelse
- Ta reda på vad som gäller om LVU, LVM och LPT. Ge exempel på fall där de kan användas. Vilka problem kan uppstå när de används? Diskutera med andra hur du ser på tvångslagarna.
- Se bilden på s. 186. Vad tänker du? Varför förekommer inte personer med funktionsnedsättning oftare på tv och i tidningar, t.ex. i reklam?

- Många av samhällets institutioner har en värdegrund, t.ex. polisen och skolan. Ta reda på hur några institutioners eller myndigheters värdegrund är utformad. Skriv en **utförlig** redogörelse.
- Se bilden på s.190. Beskriv stämningen som bilden förmedlar. Vad upplever personerna på bilden, tror du?
- Ta reda på vilka etiska riktlinjer eller vilken värdegrund som finns verksamheterna inom social omsorg i din hemkommun.

Filmer med anknytning till kapitlets innehåll, kan ses och diskuteras:

Den nya människan

Fjärilen i glaskupan

Gökboet

Kapitel 9 Lagar och riktlinjer

I detta kapitel får du läsa om att vård och omsorg är omgärdat av lagar, föreskrifter och riktlinjer. Anmälan enligt Lex Sarah kan göras av personal om det finns allvarliga missförhållanden i omsorgen om äldre och personer med funktionsnedsättning och en anmälan enligt Lex Maria görs om det blir fel eller skador uppstår inom sjukvården.

Begrepp

SoL

Lex Sarah

LSS

”Whistleblower”

HSL

Likabehandlingsprincipen

“Second opinion”

Lex Maria

OSL

Socialstyrelsen

SMER

Instuderingsfrågor

1. Läs om begreppen och förklara dem med egna ord.
2. Vad menas med att SoL är en ramlag?
3. Vad menas med helhetssyn i samband med socialtjänstens insatser?
4. Vad kan anmälas enligt Lex Sarah, vem är skyldig att anmäla och vart ska anmälan göras?
5. Vilka grupper omfattas av LSS?
6. Vilka insatser är exempel på vad den som omfattas av LSS kan ha rätt till?
7. Vilka uppgifter har hälso- och sjukvården enligt HSL?
8. Vad menas med ”samarbete och information” enligt HSL?
9. Vad säger OSL om sekretess?
10. Vilka uppgifter har Socialstyrelsen?
11. Vad gör SMER och vilka ingår i SMER?
12. Vad har Patientsäkerhetslagen för syfte?
13. Vad sägs om hälsa i FN:s allmänna deklaration om mänskliga rättigheter?
14. Hur kontrollerar man att länderna som skrivit på Barnkonventionen också följer den?
15. Vad är grunden i Barnkonventionen?

Reflektera och diskutera

Diskutera i din studiegrupp eller med dina kurskamrater.

- Välj ut några av de frågor i kapitlet som finns under rubriken ”Reflektera”. Tänk först över dina egna svar och diskutera dem sedan med de andra.
- Ta reda på exempel på anmälningar enligt Lex Sarah och hur resultatet blev.
- Ta fram exempel på hur insatser enligt LSS kan utformas. Skriv en **översiktlig** redogörelse.
- Ta reda på hur tillgången till hälso- och sjukvård ser ut i olika delar av landet. Finns det skillnader? Vilka i så fall? Skriv en **utförlig** redogörelse.
- Ta reda på exempel på fall som handlar om brott mot sekretess. Skriv en **översiktlig** redogörelse.
- Ta reda på vilka brott mot Barnkonventionen som är vanligt förekommande i världen. Skriv en **utförlig** redogörelse.